

možnosti atd. Obě kapitoly podávají argumenty pro kontinuitu a globální charakter středověku, a podporují tak odmítnutí raného novověku i vojenské revoluce.

V kapitolách 5, 6 a 7 už se dostáváme k „pěně událostí“ — hlavním předmětem zde není kontinuita, nýbrž vývoj válčení. Aby se výklad nerozpadl na sérii nezávislých příběhů, Morillo se rozhodl válčení pojmout jako významnou formu komunikace o hodnotách a světonázorech. Podle role válek ve formování společností rozděluje středověk na období válek *medievalizačních* (v nich vznikaly *středověké světy*), válek *konfrontačních* (v nich se expandující *středověké světy* musely střetnout) a válek o *nové světy*. Jednotlivá období se překrývají se změnami klimatu. Zvolený přístup je zajímavý, avšak na zbývajících 122 stranách se ho nedaří plně rozvinout, a výklad tak místy působí jako učebnicový přehled politických a kulturních dějin. Zejména v 7. kapitole není jasné, co přesně má války v dlouhém období let 1300–1800 vlastně spojovat. Kvůli nedostatku prostoru byly také vynechány menší, nestátní, „soukromé“ války, přestože právě ty jsou pro období středověku, kdy se jen pomalu prosazoval státní monopol na násilí, typické.

Na závěr je třeba ocenit kvalitní překlad Karly Korteové. Překladatelka dokázala přirozenou češtinou převést autorův věcný a přístupný styl a až na pár drobností se dobře popasovala také s anglickým pojmoslovím. Možná by však bylo vhodnější nezdráhat se dát najevo překladovost textu a pro lepší orientaci zmínit alespoň u některých pojmů jejich podobu v originálním textu. Je škoda, že české vydání neopravilo chyby, které se do Morillova textu vloudily — bitva u Kresčaku je zasazena do roku 1347 a Mohamedova smrt do roku 532. Druhá z chyb může nepříjemně narušit porozumění výkladu. Příliš důvěry nevzbuzuje ani nezdařilý a ledabyle citovaný obrázkový doprovod.

Není pochyb, že zpracovat 1300 let globální historie je pro jediného historika nad lidský úkol. Stephen Morillo se tohoto úkolu bezesporu zhostil se ctí. Bohužel, ve snaze vměstnat rozsáhlé téma na 352 stran, neomezit se na pouhé vyprávění a současně se vyhnout strašákovi technologického determinismu se z *Války a konfliktu* místy vytrácí války. Svým postupem od nejobecnějších strukturálních determinantů válčení po (jaksi nedotažený) pokus vysledovat dopad různých období konfliktů na kulturu je přesto inspirativní. Hlavní přínos bychom pak měli hledat mimo vojenskou historii — ve snaze o pozitivní definici středověku, o definici globálního středověku a jeho ohraničení pomocí klimatických změn a v přesvědčivé polemice s pojmem raný novověk.

Michal Hokeš

Petr ČORNEJ, *Husité na Žižkově. Pomíjívá paměť pražské periferie, Praha, Paseka, 2023, 414 s., ISBN 978-80-7637-412-6*

Není mnoho historiků, kteří by měli to štěstí, aby jejich knihu očekávala nejen akademická obec, ale i široká veřejnost. Jednou z těchto osobností je však zcela jistě Petr Čornej. Ač na slovo vzatý odborník, již v minulosti se snažil několika svými díly zaujmout i ty, kteří berou historii spíše jako svůj koníček, anebo se o ni nezajímají

vůbec. Zmínit se můžeme například o nahlédnutí do světa kronik v jeho několikrát vydaném titulu *Tajemství českých kronik* nebo o vynikající knize o životě slavného husitského vojevůdce s názvem *Jan Žižka. Život a doba husitského vojevůdce*, za kterou obdržel prestižní ocenění Magnesia Litera. Husitství bylo a je celoživotním badatelským zájmem Petra Čorneje. Méně čtenářů však ví, že to není jediná oblast autorova zájmu. V poslední době se také zabývá 19. a 20. stoletím, zejména ve vztahu k veřejnému prostoru a konceptu tzv. míst paměti podle francouzského historika Pierra Nory.¹ Na něm je také postaven základní koncept recenzované knihy *Husité na Žižkově*, v níž se spolu mísí středověké dějiny, dějiny urbanizace a přístupy k jejich využívání od 19. století až do současnosti.

Po otevření knihy je na první pohled patrné, že byla koncipována uživatelsky přívětivě směrem k široké veřejnosti. Zaujme krásná grafická úprava, bohatá fotografická příloha, která vzhledem k tématu přijde velice vhod, a rozčlenění na krátké, srozumitelné kapitoly. Kniha prošla pečlivou redakcí, text je pohodlně čitelný a obrazová příloha nikde do textu nezasahuje rušivě. Po tomto krátkém shrnutí technického stavu se můžeme přesunout již k tomu nejpodstatnějšímu, a to k obsahu samotnému. Ústředním motivem, který se vine skrze celou knihu, je oblast pražského Žižkova. Autor sleduje vznik a rozvoj samostatné městské obce Žižkov s důrazem na 19. a 20. století. Nejedná se však o práci pouze urbanistickou, neboť proměny Žižkova sleduje v kontextu širších společenských změn a ukazuje, jak se „velké dějiny“ mohly promítat do života lidí v jednom konkrétním místě, a to zejména ze strany místních pojmenování a změnách v místopisu. Na tomto místě autor využívá svých znalostí středověkého husitství a ukazuje nám, že koncentrace historických a zejména právě husitských pojmenování domů, ulic a náměstí není náhoda, ale naopak pečlivě zpracovaná koncepce, za kterou stojí zejména osobnost Karla Hartiga, „otce zakladatele Žižkova“, kterým se zabývá velká část obsahu publikace věnující se 19. století.

Mimo proměny Žižkova kniha na jeho příkladě ilustruje, jak se v 19. a 20. století obecně nahlíželo na středověk. Nejvíce je to samozřejmě vidět na přístupu českých obrozenců a vlastenců v druhé polovině 19. století, kdy podle autora „v představách českých liberálů tvořilo husitství, usilující o nápravu církve i společnosti a naplněné (údajným) odvěkým slovanským demokraticismem, vrchol národních dějin“.² Na tyto představy plynule navazuje první republika s Masarykovým „demokratickým husitským programem“ a položením základního kamene Žižkova pomníku roku 1920. Postupně však mimo politiku dochází k proměně vnímání architektury a umění ve společnosti, které se do té doby pojily zejména se symboly středověkými, odkazujícími na pomyslné „slavné doby českého národa“. Autor tuto proměnu vnímání komentuje takto: „Puristická a funkcionalistická architektura byla ovšem nedílnou součástí moderny, kritické vůči projevům národně ukotveného historismu. Domyňní znamení, plastiky či nástěnné malby, obsahující husitskou, státoprávní a vypjatě národní symboliku, na novém Žižkově za Ohradou a Basilejským náměstím

1 Například Petr ČORNEJ — Václava KOFRÁNKOVÁ, *Místa paměti v procesu formování moderního českého národa*, Praha 2021.

2 Petr ČORNEJ, *Husité na Žižkově. Pomíjívá paměť pražské periferie*, Praha 2023, s. 55.

v podstatě nenalezneme.“³ Po krátké pauze v období protektorátu Čechy a Morava se však toto historické vnímání vrátí ještě mnohem silnější jako propagandistický a legitimizační nástroj komunistického režimu, zaměřený opět zejména na kult husitství a husitů.

Během druhé poloviny 20. století autor klade důraz především na proměnu již zavedených místních názvů na Žižkově, na kterých ukazuje, jak se do nich promítal ideologický pohled vládnoucí komunistické strany na husitskou minulost. Charakteristické bylo například nahrazení názvů ulic pojmenovaných po umírněných husitech (například Petr z Mladoňovic) jmény husitských radikálů (například Jan Želivský). Většina těchto změn se udála mezi lety 1950–1953, které autor doslova popisuje jako období, kdy „dosáhl kult husitů a husitství, šířený komunistickou propagandou, rozměrů mánie“.⁴ Jako hmotný důkaz této doby se dochovaly vstupní dveře do památníku na Vítkově pokryté reliéfy s motivy z období husitství, zkombinované s výjevy z moderních československých dějin, které podle komunistů tvořily jednotnou linii. Podle autora však v paměti místních obyvatel často zůstávají staré místní názvy.

Dalším důležitým mezníkem příběhu starého Žižkova je asanace roku 1977, která znamenala obrovský zásah do podoby žižkovské zástavby a je jedním ze symbolů necitlivého přístupu k práci s veřejným prostorem za socialismu. Za normalizace již husitská tematika ztratila na přesvědčivosti a aktuálnosti. Zůstávala sice nedílnou součástí symboliky a propagandy režimu, ale na Žižkově a obecně ve veřejném prostoru se žádné větší změny v místních pojmenováních neudály. Na knize je nutné ocenit, že se nezastavila rokem 1989, ale je dovedena téměř až do současnosti — zabývá se také majetkovými poměry ve vztahu k památníku na Vítkově a samozřejmě opětovným a snad konečným přejmenováním ulic po pádu komunistického režimu. Možná poněkud zbytečně působí několik povzdechů v závěru, kdy autor kritizuje dravou stavební expanzi na Žižkově a v současné situaci vidí pouze negativa. Je to však názor, se kterým můžeme dále polemizovat — myslím si, že památková situace na Žižkově není úplně beznadějná.

Na závěr této reflexe se můžeme zamyslet nad tím, komu je kniha vlastně určena. Zájemce o husitský středověk je nutné upozornit, že husitství je v této práci použito pouze jako pevný bod moderní historie, na kterém je možné ukázat, jak se promítaly společenské a historické změny do života obyvatel jedné čtvrti, zejména do jejích toponym. Naopak člověk, který se zajímá o dějiny a rozvoj urbanismu, bude možná překvapen, že v textu najde mnoho kulturních, politických či společenských odboček, které vše zasazují do kontextu doby a přesahují „pouhou studii o městské části“. To však není vůbec na škodu, neboť právě prolínání různých pohledů a všemi vzývaný interdisciplinární přístup stále není důsledně uplatňován. Tuto práci můžeme vnímat jako inspiraci, jak srozumitelně a přitom po odborné stránce stále pečlivě lze napsat knihu zároveň pro veřejnost i pro akademickou obec.

Jan Müller

³ Tamtéž, s. 165.

⁴ Tamtéž, s. 212.